

Nederlands Dagboekarchief bundelt fragmenten over dood

‘We lezen al sinds de Middeleeuwen dat ouders levenslang rouwen’

Foto: Florador Buis

De dagboeken in het Nederlands Dagboekarchief in Amsterdam geven een inkijkje in het leven van de ‘gewone mens’ sinds de 19de eeuw.

De dood is een van de veelbeschreven thema’s. ‘Al zijn er uit de boeken geen wetten te trekken’, zegt Monica Soeting.

Er bestaan veel archieven met dagboeken, legt Monica Soeting uit. Zij richtte in 2009 samen met Mirjam Nieboer het archief op. Nieboer zocht destijds tevergeefs een plek voor de 37 dagboeken die ze had geërfd van haar mans grootvader. “De meeste archieven hebben verzamelingen van dagboeken uit een bepaalde periode zoals de Tweede Wereldoorlog of dagboeken geschreven door bepaalde mensen, zoals stadsbestuurders.” Het Nederlands Dagboekarchief is opgericht om juist dagboeken, reisverslagen en brieven van gewone mensen te beheren, vertelt Soeting. “Dat is belangrijk, want in de geschiedschrijving wordt vaak het leven van de elite weergegeven. En dat geeft niet altijd een goed beeld van hoe het dagelijkse leven eruitzag. Met die wetenschap besef je eigenlijk hoe basaal de officiële geschiedschrijving is. Bepaalde trends gaan aan ‘gewone’ mensen voorbij. Zo denken we van de jaren zestig dat het een heel wilde periode was waarin iedereen zei waar het op stond. Maar in de dagboeken lezen we terug dat dat helemaal niet altijd en voor iedereen opging.”

Het archief krijgt die persoonlijke werken vaak uit erfenissen. “Veel mensen willen of kunnen de dagboeken van hun ouders niet bewaren, maar willen ze ook niet weggooien. In dat geval kunnen ze de boeken naar ons archief sturen of brengen.” Eén keer per maand komt er een groep vrijwilligers om de geschonken dagboeken te lezen. Zij vullen een uitgebreide vragen-

'De jaren zestig een wilde tijd? In de dagboeken lezen we dat dat niet voor iedereen opging'

lijst in over de inhoud en die gegevens komen in de database te staan. Het doel en ook een echte voorwaarde is dat de inhoud ter beschikking wordt gesteld aan wetenschappelijk onderzoek, benadrukt Soeting. Wetenschappers als theologen, historici of psychologen kunnen de database raadplegen voor onderzoek naar hoe bijvoorbeeld mensen hun geloof beleden of hoe men met psychische aandoeningen omging.

Sterfelijkheid

Een van de grote onderwerpen in ieders leven en dus ook in de dagboeken van 'gewone mensen' is de dood. Het Nederlands Dagboekarchief maakte er een jaarboekje over. 'De koude hand des doods' is een bundeling van verschillende dagboekfragmenten over verlies en rouw. Zo schrijft een vrouw in 1862 over de dood van haar moeder. Een 17-jarige gymnasiast vertrouwt in 1914 zijn overpeinzingen over sterfelijkheid aan het papier toe en een jonge vrouw schrijft in 1996 over haar verlangen naar zelfdoding. "De dood komt veel voor in dagboeken", vertelt Soeting. "Maar het bijzondere is: er zijn geen wetten te trekken uit al die fragmenten. Behalve dan dat iedereen dood en verlies op zijn of haar eigen manier ervaart en verwerkt."

Sommige mensen kunnen niet of nauwelijks over hun verlies schrijven, ontdekte Soeting. "Dan zie je dat na het overlijden van een dierbaar iemand in het dagboek een aantal lege bladzijden voorkomt. De schrijver kon het toen waarschijnlijk niet opbrengen om over het verlies te schrijven. Maar anderen schrijven juist heel veel in de rouwperiodes. Het ligt ook aan wat het ideaal of de norm in een bepaalde tijd was, en bij welke klasse je hoorde. Arbeiders konden vaak niet goed schrijven en hadden bovendien weinig tijd om te rouwen. Van vrouwen werd meestal verwacht dat zij emotioneler reageren dan mannen. Al was het in sommige periodes en bepaalde klassen juist de bedoeling dat zowel vrouwen als mannen zo min mogelijk

Foto: Nederlands Dagboekarchief

Eén keer per maand komt er een groep vrijwilligers om de geschonken dagboeken te lezen.

emoties lieten zien. Veel mensen schrijven zelfs over hoe goed ze zich konden houden. Tegenwoordig mag je juist weer heel erg laten zien hoe je je voelt."

Generaliseren

Zelf vond Soeting het dagboekfragment van de vrouw uit 1862 over de dood van haar moeder bijzonder. "Ze schrijft zo gedetailleerd over de periode dat haar moeder ziek is en wat ze allemaal voelt.

'Veel mensen schrijven over hoe goed ze zich hielden'

Dat vond ik echt opvallend. In een ander fragment, dat van de 86-jarige man in 1979, lijkt het alsof hij heel zakelijk schrijft over de dood van zijn vrouw. Maar dan is er toch die ene zin waarin staat dat hij met een dame in het plantsoen over de dood van zijn vrouw heeft gepraat. In die zin openbaart zich het verdriet van die man. Dat vind ik prachtig." Men moet daarom oppassen met het generaliseren en interpreteren van rouw

en emoties, benadrukt Soeting. "Uit die dagboeken blijkt wel dat iedereen op zijn eigen manier de dood ervaart en verwerkt en dat er geen standaard manier van rouwen is. Zo wordt er wel gedacht dat mensen vroeger zoveel kinderen hadden dat het niet uitmaakte als er een stierf. Maar dat is pertinent niet waar; we lezen al sinds de Middeleeuwen dat ouders levenslang rouwen om het verlies van een kind."

Soeting vindt alle dagboeken op hun eigen manier boeiend, zegt ze. "Ik hoor vaak van vrijwilligers: 'Nou, dit is helemaal niet interessant.' Dan hebben ze een dagboek van tien jaar oud gelezen." Veel vrijwilligers bij het archief lezen het liefst heel oude dagboeken, weet Soeting inmiddels. "Een verslag van tien jaar geleden is nu misschien niet heel boeiend, maar over vijftig jaar is dat weer heel anders. We hebben een dagboek van iemand die iedere dag het weer noteerde. Waarom doet iemand dat? Om orde in zijn leven te scheppen? Ik vind dat ontzettend boeiend." ◀